

कामाश्रमः
बालकाण्डम् त्रयोविंशः सर्गः

प्रभातायां तु शर्वर्या विश्वामित्रो महामुनिः।
अभ्यभाषत काकुत्स्थौ शयानौ पर्णसंस्तरे ॥1.23.1॥
कौसल्या सुप्रजा राम पूर्वा सन्ध्या प्रवर्तते।
उत्तिष्ठ नरशार्दूल कर्तव्यं दैवमाह्निकम् ॥1.23.2॥
तस्यर्षेः परमोदारं वचश्श्रुत्वा नृपात्मजौ ।
स्नात्वा कृतोदकौ वीरौ जेपतुः परमं जपम् ॥1.23.3॥
कृताह्निकौ महावीर्यौ विश्वामित्रं तपोधनम्।
अभिवाद्याभिसंहृष्टौ गमनायाभितस्थतुः ॥1.23.4॥
तौ प्रयातौ महावीर्यौ दिव्यां त्रिपथगां नदीम्।
ददृशाते ततस्तत्र सरय्वास्सङ्गमे शुभे ॥1.23.5॥
तत्राश्रमपदं पुण्यमृषीणामग्रतेजसाम् ।
बहुवर्षसहस्राणि तप्यतां परमं तपः ॥1.23.6॥
तं दृष्ट्वा परमप्रीतौ राघवौ पुण्यमाश्रमम्।
ऊचतुस्तं महात्मानं विश्वामित्रमिदं वचः ॥1.23.7॥
कस्यायमाश्रमः पुण्यः कोन्वस्मिन्वसते पुमान्।
भगवन् श्रोतुमिच्छावः परं कौतूहलं हि नौ ॥1.23.8॥

तयोस्तद्वचनं श्रुत्वा प्रहस्य मुनिपुङ्गवः।

अब्रवीच्छ्रूयतां राम यस्यायं पूर्व आश्रमः॥1.23.9॥

कन्दर्पो मूर्तिमानासीत्काम इत्युच्यते बुधैः।

तपस्यन्तमिह स्थाणुं नियमेन समाहितम्॥1.23.10॥

कृतोद्वाहं तु देवेशं गच्छन्तं समरुद्रगणम्।

धर्षयामास दुर्मेधा हुङ्कृतश्च महात्मना॥1.23.11॥

अवदग्धस्य रौद्रेण चक्षुषा रघुनन्दन।

व्यशीर्यन्त शरीरात्स्वात्सर्वगात्राणि दुर्मतेः॥1.23.12॥

तस्य गात्रं हतं तत्र निर्दग्धस्य महात्मना।

अशरीरः कृतः कामः क्रोधाद्देवेश्वरेण हि॥1.23.13॥

अनङ्ग इति विख्यातस्तदाप्रभृति राघव।

स चाङ्गविषयश्श्रीमान्यत्राङ्गं प्रमुमोच ह॥1.23.14॥

तस्यायमाश्रमः पुण्यस्तस्येमे मुनयः पुरा।

शिष्या धर्मपरा नित्यं तेषां पापं न विद्यते॥1.23.15॥

इहाद्य रजनीं राम वसेम शुभदर्शन।

पुण्ययोस्सरितोर्मध्ये श्वस्तरिष्यामहे वयम्॥1.23.16॥

अभिगच्छामहे सर्वे शुचयः पुण्यमाश्रमम्।

स्नाताश्च कृतजप्याश्च हुतहव्या नरोत्तम॥1.23.17॥

तेषां संवदतां तत्र तपोदीर्घेण चक्षुषा।

विज्ञाय परमप्रीता मुनयो हर्षमागमन् ॥1.23.18॥

अर्घ्यं पाद्यं तथाऽतिथ्यं निवेद्य कुशिकात्मजे।

रामलक्ष्मणयोः पश्चादकुर्वन्नतिथिक्रियाम् ॥1.23.19॥

सत्कारं समनुप्राप्य कथाभिरभिरञ्जयन्।

यथार्हमजपन् सन्ध्यामृषयस्ते समाहिताः ॥1.23.20॥

तत्र वासिभिरानीता मुनिभिस्सुव्रतैः सह।

न्यवसन् सुसुखं तत्र कामाश्रमपदे तदा ॥1.23.21॥

कथाभिरभिरामाभिरभिरामौ नृपात्मजौ।

रमयामास धर्मात्मा कौशिको मुनिपुङ्गवः ॥1.23.22॥

ताटकावनम् बालकाण्डे षड्विंशः सर्गः

मुनेर्वचनमक्लीबं श्रुत्वा नरवरात्मजः।

राघवः प्राञ्जलिर्भूत्वा प्रत्युवाच दृढव्रतः॥1.26.1॥

पितुर्वचननिर्देशात्पितुर्वचनगौरवात्।

वचनं कौशिकस्येति कर्तव्यमविशङ्कया॥1.26.2॥

अनुशिष्टोऽस्म्ययोध्यायां गुरुमध्ये महात्मना।

पित्रा दशरथेनाहं नावज्ञेयं हि तद्वचः॥1.26.3॥

सोऽहं पितुर्वचश्श्रुत्वा शासनाद्ब्रह्मवादिनः।

करिष्यामि न सन्देहस्ताटकावधमुत्तमम्॥1.26.4॥

गोब्राह्मणहितार्थाय देशस्यास्य सुखाय च।

तव चैवाप्रमेयस्य वचनं कर्तुमुद्यतः॥1.26.5॥

एवमुक्त्वा धनुर्मध्ये बध्वा मुष्टिमरिन्दमः।

ज्याशब्दमकरोत्तीव्रं दिशश्शब्देन नादयन्॥1.26.6॥

ततो मायां समास्थाय शिलावर्षेण राघवौ।

अवाकिरत्सुमहता ततश्चक्रोध राघवः॥1.26.16॥

शिलावर्षं महत्तस्याश्शरवर्षेण राघवः।

प्रतिहत्योपधावन्त्याः करौ चिच्छेद् पत्रिभिः॥1.26.17॥

ततश्छिन्नभुजां श्रान्तामभ्याशे परिगर्जतीम्।
सौमित्रिकरोत्क्रोधाद्धृतकर्णाग्रनासिकाम् ॥1.26.18॥
कामरूपधरा सद्यः कृत्वा रूपाण्यनेकशः ।
अन्तर्धानं गता यक्षी मोहयन्तीव मायया ॥1.26.19॥
अश्मवर्षं विमुञ्चन्ती भैरवं विचचार ह ।
ततस्तावश्मवर्षेण कीर्यमाणौ समन्ततः ॥1.26.20॥
दृष्ट्वा गाधिसुतश्श्रीमानिदं वचनमब्रवीत्।
अलं ते घृणया राम पापैषा दुष्टचारिणी ॥1.26.21॥
यज्ञविघ्नकरी यक्षी पुरावर्धति मायया।
वध्यतां तावदेवैषा पुरा सन्ध्या प्रवर्तते ॥1.26.22॥
रक्षांसि सन्ध्याकालेषु दुर्धर्षाणि भवन्ति वै।
इत्युक्तस्तु तदा यक्षी अश्मवृष्ट्याभिवर्षतीम् ॥1.26.23॥
दर्शयन् शब्दवेधित्वं तां रुरोध स सायकैः।
सा रुद्धा शरजालेन मायाबलसमन्विता ॥1.26.24॥
अभिदुद्राव काकुत्स्थं लक्ष्मणं च विनेदुषी।
तामापतन्तीं वेगेन विक्रान्तामशनीमिव ॥1.26.25॥
शरेणोरसि विव्याथ सा पपात ममार च।
तां हतां भीमसङ्काशां दृष्ट्वा सुरपतिस्तदा ॥1.26.26॥

साधु साध्विति काकुत्स्थं सुराश्च समपूजयन्।

उवाच परमप्रीत स्सहस्राक्षः पुरन्दरः॥1.26.27॥

सिद्धाश्रमम्

बालकाण्डे एकोनत्रिंशः सर्गः

अथ तस्याप्रमेयस्य तद्वनं परिपृच्छतः।

विश्वामित्रो महातेजा व्याख्यातुमुपचक्रमे।।1.29.1।।

इह राम महाबाहो विष्णुर्देववरः प्रभुः।

वर्षाणि सुबहूनीह तथा युगशतानि च।।1.29.2।।

तपश्चरणयोगार्थमुवास सुमहातपाः।

एष पूर्वाश्रमो राम वामनस्य महात्मनः।।1.29.3।।

सिद्धाश्रम इति ख्यातस्सिद्धो ह्यत्र महातपाः।

एतस्मिन्नेव काले तु राजा वैरोचनिर्बलिः।।1.29.4।।

निर्जित्य दैवतगणान् सेन्द्रांश्च समरुद्गणान्।

कारयामास तद्राज्यं त्रिषु लोकेषु विश्रुतः।।1.29.5।।

बलेस्तु यजमानस्य देवास्साग्निपुरोगमाः।

समागम्य स्वयं चैव विष्णुमूचुरिहाश्रमे।।1.29.6।।

बलिवैरोचनिर्विष्णो यजते यज्ञमुत्तमम्।

असमाप्ते क्रतौ तस्मिन् स्वकार्यमभिपद्यताम्।।1.29.7।।

ये चैनमभिवर्तन्ते याचितार इतस्ततः।

यच्च यत्र यथावच्च सर्वं तेभ्यः प्रयच्छति।।1.29.8।।

स त्वं सुरहितार्थाय मायायोगमुपागतः।

वामनत्वं गतो विष्णो कुरु कल्याणमुत्तमम् ॥1.29.9॥

एतस्मिन्नन्तरे राम कश्यपोऽग्निसमप्रभः।

अदित्या सहितो राम दीप्यमान इवौजसा ॥1.29.10॥

देवीसहायो भगवान् दिव्यं वर्षसहस्रकम् ।

व्रतं समाप्य वरदं तुष्टाव मधुसूदनम् ॥1.29.11॥

तपोमयं तपोराशिं तपोमूर्तिं तपात्मकम्।

तपसा त्वां सुतप्तेन पश्यामि पुरुषोत्तमम् ॥1.29.12॥

शरीरे तव पश्यामि जगत्सर्वमिदं प्रभो।

त्वमनादिरनिर्देश्यस्त्वामहं शरणं गतः ॥1.29.13॥

तमुवाच हरिः प्रीतः कश्यपं धूतकल्मषम्।

वरं वरय भद्रं ते वरार्होऽसि मतो मम ॥1.29.14॥

तच्छ्रुत्वा वचनं तस्य मारीचः कश्यपोऽब्रवीत्।

अदित्या देवतानां च मम चैवानुयाचतः ॥1.29.15॥

वरं वरद सुप्रीतो दातुमर्हसि सुव्रत।

पुत्रत्वं गच्छ भगवन्नदित्या मम चानघ ॥1.29.16॥

भ्राता भव यवीयांस्त्वं शक्रस्यासुरसूदन ।

शोकार्तानां तु देवानां साहाय्यं कर्तुमर्हसि ॥1.29.17॥

अयं सिद्धाश्रमो नाम प्रसादा ते भविष्यति।
सिद्धे कर्मणि देवेश उत्तिष्ठ भगवन्नितः॥1.29.18॥
अथ विष्णुर्महातेजा अदित्यां समजायत।
वामनं रूपमास्थाय वैरोचनिमुपागमत्॥1.29.19॥
त्रीन् क्रमानथ भिक्षित्वा प्रतिगृह्य च मानदः।
आक्रम्य लोकान् लोकात्मा सर्वभूतहिते रतः॥1.29.20॥
महेन्द्राय पुनः प्रादान्नियम्य बलिमोजसा।
त्रैलोक्यं स महातेजाश्चक्रे शक्रवशं पुनः॥1.29.21॥
तेनैष पूर्वमाक्रान्त आश्रमश्चमनाशनः।
मयापि भक्तय तस्यैष वामनस्योपभुज्यते॥1.29.22॥
एतमाश्रममायान्ति राक्षसा विघ्नकारिणः।
अत्रैव पुरुषव्याघ्र हन्तव्या दुष्टचारिणः॥1.29.23॥
अद्य गच्छामहे राम सिद्धाश्रममनुत्तमम्।
तदाश्रमपदं तात तवाप्येतद्यथा मम॥1.29.24॥
प्रविशन्नाश्रमपदं व्यरोचत महामुनिः।
शशीव गतनीहारः पुनर्वसुसमन्वितः॥1.29.25॥
तं दृष्ट्वा मुनयस्सर्वे सिद्धाश्रमनिवासिनः।
उत्पत्त्योत्पत्त्य सहसा विश्वामित्रमपूजयन्॥1.29.26॥

यथार्हं चक्रिरे पूजां विश्वामित्राय धीमते।
तथैव राजपुत्राभ्यामकुर्वन्नतिथिक्रियाम् ॥1.29.27॥
मुहूर्तमथ विश्रान्तौ राजपुत्रावरिन्दमौ।
प्राञ्जली मुनिशार्दूलमूचतू रघुनन्दनौ ॥1.29.28॥
अद्यैव दीक्षां प्रविश भद्रं ते मुनिपुङ्गव।
सिद्धाश्रमोऽयं सिद्धस्स्यात् सत्यमस्तु वचस्तव ॥1.29.29॥
एवमुक्तो महातेजा विश्वामित्रो महान् ऋषिः ।
प्रविवेश तदा दीक्षां नियतो नियतेन्द्रियः ॥1.29.30॥
कुमारावपि तां रात्रिमुषित्वा सुसमाहितौ।
प्रभातकाले चोत्थाय पूर्वा सन्ध्यामुपास्य च ॥1.29.31॥
स्पृष्टोदकौ शुची जप्यं समाप्य नियमेन च ।
हुताग्निहोत्रमासीनं विश्वामित्रमवन्दताम् ॥1.29.32॥

बालकाण्डे त्रिंशः सर्गः

विचेतनं विघूर्णन्तं शीतेषु बलताडितम्।
निरस्तं दृश्य मारीचं रामो लक्ष्मणमब्रवीत् ॥1.30.18॥
पश्य लक्ष्मण शीतेषु मानवं धर्मसंहितम्।
मोहयित्वा नयत्येनं न च प्राणैर्व्ययुज्यत ॥1.30.19॥

इमानपि वधिष्यामि निर्घृणान् दुष्टचारिणः।
राक्षसान् पापकर्मस्थान् यज्ञघ्नान् रुधिराशनान् ॥1.30.20॥
सङ्गृह्यास्त्रं ततो रामो दिव्यमाग्नेयमद्भुतम्।
सुबाहूरसि चिक्षेप सविद्धः प्रापतद्भुवि ॥1.30.21॥
शेषान् वायव्यमादाय निजघान महायशाः।
राघवः परमोदारो मुनीनां मुदमावहन् ॥1.30.22॥
स हत्वा राक्षसान् सर्वान् यज्ञघ्नान् रघुनन्दनः।
ऋषिभिः पूजितस्तत्र यथेन्द्रो विजये पुरा ॥1.30.23॥
अथ यज्ञे समाप्ते तु विश्वामित्रो महामुनिः।
निरीतिका दिशो दृष्ट्वा काकुत्स्थमिदमब्रवीत् ॥1.30.24॥
कृतार्थोऽस्मि महाबाहो कृतं गुरुवचस्त्वया।
सिद्धाश्रममिदं सत्यं कृतं राम महायशः ॥1.30.25॥

बालकाण्डे एकत्रिंशः सर्गः

अथ तां रजनीं तत्र कृतार्थो रामलक्ष्मणौ।
ऊषतुर्मुदितौ वीरौ प्रहृष्टेनान्तरात्मना ॥1.31.1॥
प्रभातायां तु शर्वर्या कृतपौर्वाह्निकक्रियौ।
विश्वामित्रमृषींश्चान्यान् सहितावभिजग्मतुः ॥1.31.2॥

अभिवाद्य मुनिश्रेष्ठं ज्वलन्तमिव पावकम्।
ऊचतुर्मधुरोदारं वाक्यं मधुरभाषिणौ ॥1.31.3॥
इमौ स्म मुनिशार्दूल किङ्करौ समुपस्थितौ।
आज्ञापय यथेष्टं वै शासनं करवाव किम् ॥1.31.4॥
एवमुक्त्वा स्ततस्ताभ्यां सर्व एव महर्षयः।
विश्वामित्रं पुरस्कृत्य रामं वचनमब्रुवन् ॥1.31.5॥
मैथिलस्य नरश्रेष्ठ जनकस्य भविष्यति।
यज्ञः परमधर्मिष्ठस्तस्य यास्यामहे वयम् ॥1.31.6॥
त्वं चैव नरशार्दूल सहास्माभिर्गमिष्यसि।
अद्भुतं धनुरत्नं च तत्र तद्रष्टुमर्हसि ॥1.31.7॥
तद्धि पूर्वं नरश्रेष्ठ दत्तं सदसि दैवतैः।
अप्रमेयबलं घोरं मखे परमभास्वरम् ॥1.31.8॥
नास्य देवा न गन्धर्वा नासुरा न च राक्षसाः।
कर्तुमारोपणं शक्ता न कथञ्चन मानुषाः ॥1.31.9॥
धनुषस्तस्य वीर्यं तु जिज्ञासन्तो महीक्षितः।
न शेकुरारोपयितुं राजपुत्रा महाबलाः ॥1.31.10॥
तद्धनुर्नरशार्दूल मैथिलस्य महात्मनः।
तत्र द्रक्ष्यसि काकुत्स्थ यज्ञं चाद्भुतदर्शनम् ॥1.31.11॥

तद्धि यज्ञफलं तेन मैथिलेनोत्तमं धनुः।

याचितं नरशार्दूल सुनाभं सर्वदैवतैः॥1.31.12॥

आयागभूतं नृपतेस्तस्य वेश्मनि राघव।

अर्चितं विविधैर्गन्धैर्धूपैश्चागरुगन्धिभिः॥1.31.13॥

एवमुक्त्वा मुनिवरः प्रस्थानमकरोत्तदा।

सर्षिसङ्घं स्सकाकुत्स्थः आमन्त्र्य वनदेवताः॥1.31.14॥

स्वस्ति वोऽस्तु गमिष्यामि सिद्धस्सिद्धाश्रमादहम्।

उत्तरे जाह्नवीतीरे हिमवन्तं शिलोच्चयम्॥1.31.15॥

प्रदक्षिणं ततः कृत्वा सिद्धाश्रममनुत्तमम्। उत्तरां दिशमुद्दिश्य

प्रस्थातुमुपचक्रमे॥1.31.16॥

गौतमाश्रमः
बालकाण्डे चतुर्विंशः सर्गः

ततः प्रभाते विमले कृताह्निकमरिन्दमौ।

विश्वामित्रं पुरस्कृत्य नद्यास्तीरमुपागतौ ॥1.24.1॥

ते च सर्वे महात्मानो मुनयस्संश्रितव्रताः।

उपस्थाप्य शुभां नावं विश्वामित्रमथाब्रुवन् ॥1.24.2॥

आरोहतु भवान्नावं राजपुत्रपुरस्कृतः।

अरिष्टं गच्छ पन्थानं मा भूत्कालविपर्ययः ॥1.24.3॥

विश्वामित्रस्तथेत्युक्त्वा तानृषीनभिपूज्य च।

ततार सहितस्ताभ्यां सरितं सागरङ्गमाम् ॥1.24.4॥

ततश्शुश्राव वै शब्दमतिसंरम्भवर्धितम्।

मध्यमागम्य तोयस्य सह रामःकनीयसा ॥1.24.5॥

अथ रामस्सरिन्मध्ये पप्रच्छ मुनिपुङ्गवम्।

वारिणो भिद्यमानस्य किमयं तुमुलो ध्वनिः ॥1.24.6॥

राघवस्य वचश्श्रुत्वा कौतूहलसमन्वितः।

कथयामास धर्मात्मा तस्य शब्दस्य निश्चयम् ॥1.24.7॥

कैलासपर्वते राम मनसा निर्मितं सरः।

ब्रह्मणा नरशार्दूल तेनेदं मानसं सरः ॥1.24.8॥

तस्मात्सुस्राव सरसस्सायोध्यामुपगूहते ।

सर प्रवृत्ता सरयूः पुण्या ब्रह्मसरश्च्युता ॥1.24.9॥

तस्यायमतुलश्शब्दो जाह्नवीमभिवर्तते।

वारिसङ्घोभजो राम प्रणामं नियतःकुरु ॥1.24.10॥

ताभ्यां तु तावुभौ कृत्वा प्रणाममतिधार्मिकौ।

तीरं दक्षिणमासाद्य जग्मतुर्लघुविक्रमौ ॥1.24.11॥

स वनं घोरसङ्काशं दृष्ट्वा नृपवरात्मजः।

अविप्रहतमैक्ष्वाकः पप्रच्छ मुनिपुङ्गवम् ॥1.24.12॥

बालकाण्डे द्विचत्वारिंशः सर्गः

कथं गङ्गावतरणं कथं तेषां जलक्रिया।

तारयेयं कथं चैतानिति चिन्तापरोऽभवत् ॥1.42.6॥

तस्य चिन्तयतो नित्यं धर्मेण विदितात्मनः।

पुत्रो भगीरथो नाम जज्ञे परमधार्मिकः ॥1.42.7॥

दिलीपस्तु महातेजा यज्ञैर्बहुभिरिष्टवान्।

त्रिंशद्वर्षसहस्राणि राजा राज्यमकारयत् ॥1.42.8॥

अगत्वा निश्चयं राजा तेषामुद्धरणं प्रति ।

व्याधिना नरशार्दूल कालधर्ममुपेयिवान् ॥1.42.9॥

इन्द्रलोकं गतो राजा स्वार्जितेनैव कर्मणा।
राज्ये भगीरथं पुत्रमभिषिच्य नरर्षभः॥1.42.10॥
भगीरथस्तु राजर्षिर्धार्मिको रघुनन्दन।
अनपत्यो महातेजाः प्रजाकामस्स चाप्रजः॥1.42.11॥
मन्त्रिष्वाधाय तद्राज्यं गङ्गावतरणे रतः।
स तपो दीर्घमातिष्ठद्गोकर्णे रघुनन्दन॥1.42.12॥
ऊर्ध्वबाहुः पञ्चतपा मासाहारो जितेन्द्रियः।
तस्य वर्षसहस्राणि घोरे तपसि तिष्ठतः॥1.42.13॥
अतीतानि महाबाहो तस्य राज्ञो महात्मनः।
सुप्रीतो भगवान् ब्रह्मा प्रजानां पतिरीश्वरः॥1.42.14॥
ततस्सुरगणैस्सार्धमुपागम्य पितामहः।
भगीरथं महात्मानं तप्यमानमथाब्रवीत्॥1.42.15॥
भगीरथ महाभाग प्रीतस्तेऽहं जनेश्वर।
तपसा च सुतप्तेन वरं वरय सुव्रत॥1.42.16॥
तमुवाच महातेजाः सर्वलोकपितामहम्।
भगीरथो महाभागः कृताञ्जलिरुपस्थितः॥1.42.17॥
यदि मे भगवन् प्रीतो यद्यस्ति तपसः फलम्।
सगरस्यात्मजास्सर्वे मत्तस्सलिलमाप्नुयुः॥1.42.18॥

गङ्गायास्सलिलक्लिन्ने भस्मन्येषां महात्मनाम्।

स्वर्गं गच्छेयुरत्यन्तं सर्वे मे प्रपितामहाः॥1.42.19॥

देया च सन्ततिर्देव नावसीदेत्कुलं च नः।

इक्ष्वाकूणां कुले देव एष मेऽस्तु वरःपरः॥1.42.20॥

उक्तवाक्यं तु राजानं सर्वलोकपितामहः।

प्रत्युवाच शुभां वाणीं मधुरां मधुराक्षराम्॥1.42.21॥

मनोरथो महानेष भगीरथ महारथ।

एवं भवतु भद्रं ते इक्ष्वाकुकुलवर्धन॥1.42.22॥

इयं हैमवती गङ्गा ज्येष्ठा हिमवतस्सुता।

तां वै धारयितुं शक्तो हरस्तत्र नियुज्यताम्॥1.42.23॥

गङ्गायाः पतनं राजन् पृथिवी न सहिष्यति।

तां वै धारयितुं वीर नान्यं पश्यामि शूलिनः॥1.42.24॥

तमेवमुक्त्वा राजानं गङ्गां चाभाष्य लोककृत्।

जगाम त्रिदिवं देवस्सहदेवैर्मरुद्गणैः॥1.42.25॥

विशाला नगरम्

बालकाण्डे सप्तचत्वारिंशः सर्गः

एष देशस्स काकुत्स्थ महेन्द्राध्युषितः पुरा।

दितिं यत्र तपस्सिद्धामेवं परिचचार सः॥1.47.10॥

इक्ष्वाकोऽस्तु नरव्याघ्र पुत्रः परमधार्मिकः॥1.47.11॥

अलम्बुषायामुत्पन्नो विशाल इति विश्रुतः।

तेन चासीदिह स्थाने विशालेति पुरी कृता॥1.47.12॥

इक्ष्वाकोऽस्तु नरव्याघ्र पुत्रः परमधार्मिकः॥1.47.11॥

अलम्बुषायामुत्पन्नो विशाल इति विश्रुतः।

तेन चासीदिह स्थाने विशालेति पुरी कृता॥1.47.12॥

विशालस्य सुतो राम हेमचन्द्रो महाबलः।

सुचन्द्र इति विख्यातः हेमचन्द्रादनन्तरः॥1.47.13॥

सुचन्द्रतनयो राम धूम्राश्व इति विश्रुतः।

धूम्राश्वतनयश्चापि सञ्जयस्समपद्यत॥1.47.14॥

सञ्जयस्य सुतश्श्रीमान् सहदेवः प्रतापवान्।

कुशाश्वस्सहदेवस्य पुत्रः परमधार्मिकः॥1.47.15॥

कुशाश्वस्य महातेजा सोमदत्तः प्रतापवान्।

सोमदत्तस्य पुत्रस्तु काकुत्स्थ इति विश्रुतः॥1.47.16॥

तस्य पुत्रो महातेजाः सम्प्रत्येष पुरीमिमाम्।
आवसत्यमरप्रख्यस्सुमतिर्नाम दुर्जयः॥1.47.17॥
इक्ष्वाकोस्तु प्रसादेन सर्वे वैशालिका नृपाः।
दीर्घायुषो महात्मानो वीर्यवन्तस्सुधार्मिकाः॥1.47.18॥
इहाद्य रजनीं राम सुखं वत्स्यामहे वयम्।
श्वः प्रभाते नरश्रेष्ठ जनकं द्रष्टुमर्हसि॥1.47.19॥
सुमतिस्तु महातेजा विश्वामित्रमुपागतम्।
श्रुत्वा नरवरश्रेष्ठः प्रत्युद्गच्छन्महायशाः॥1.47.20॥
पूजां च परमां कृत्वा सोपाध्यायस्सबान्धवः।
प्राञ्जलिः कुशलं पृष्ट्वा विश्वामित्रमथाब्रवीत्॥1.47.21॥
धन्योऽस्म्यनुगृहीतोऽस्मि यस्य मे विषयं मुनिः।
सम्प्राप्तो दर्शनं चैव नास्ति धन्यतरो मम॥1.47.22॥

बालकाण्डे अष्टचत्वारिंशः सर्गः

पृष्ट्वा तु कुशलं तत्र परस्परसमागमे।
कथान्ते सुमतिर्वाक्यं व्याजहार महामुनिम्॥1.48.1॥
इमौ कुमारौ भद्रं ते देवतुल्यपराक्रमौ।
गजसिंहगती वीरौ शार्दूलवृषभोपमौ॥1.48.2॥

पद्मपत्रविशालाक्षौ खड्गतूणी धनुर्धरौ।
अश्विनाविव रूपेण समुपस्थितयौवनौ।।1.48.3।।
यदृच्छयैव गां प्राप्तौ देवलोकादिवामरौ।
कथं पद्मामिह प्राप्तौ किमर्थं कस्य वा मुने।।1.48.4।।
भूषयन्ताविमं देशं चन्द्रसूर्याविवाम्बरम्।
परस्परस्य सदृशौ प्रमाणोज्जितचेष्टितैः।।1.48.5।।
किमर्थं च मुनिश्रेष्ठ सम्प्राप्तौ दुर्गमे पथि।
वरायुधधरौ वीरौ श्रोतुमिच्छामि तत्त्वतः।।1.48.6।।
तस्य तद्वचनं श्रुत्वा यथावृत्तं न्यवेदयत्।
सिद्धाश्रमनिवासं च राक्षसानां वधं तथा।।1.48.7।।
दृष्ट्वा सुरपतिस्त्रस्तो विवर्णवदनोऽभवत्।
अथ दृष्ट्वा सहस्राक्षं मुनिवेषधरं मुनिः।।1.48.26।।
दुर्वृत्तं वृत्तसम्पन्नो रोषाद्वचनमब्रवीत्।
मम रूपं समास्थाय कृतवानसि दुर्मते।।1.48.27।।
अकर्तव्यमिदं तस्माद्विफलस्त्वं भविष्यसि।
गौतमेनैवमुक्तस्य सरोषेण महात्मना।।1.48.28।।
पेततुर्वृषणै भूमौ सहस्राक्षस्य तत्क्षणात्।
तथा शप्त्वा स वै शक्रमहल्यामपि शप्तवान्।।1.48.29।।

इह वर्षसहस्राणि बहूनि त्वं निवत्स्यसि।
वायुभक्षा निराहारा तप्यन्ती भस्मशायिनी ॥1.48.30॥
अदृश्या सर्वभूतानां आश्रमेऽस्मिन्निवत्स्यसि।
यदा चैतद्वनं घोरं रामो दशरथात्मजः ॥1.48.31॥
आगमिष्यति दुर्धर्षस्तदा पूता भविष्यसि।
तस्यातिथ्येन दुर्वृत्ते लोभमोहविवर्जिता ॥1.48.32॥
मत्सकाशे मुदा युक्ता स्वं वपुर्धारयिष्यसि।
एवमुक्त्वा महातेजा गौतमो दुष्टचारिणीम् ॥1.48.33॥
इममाश्रममुत्सृज्य सिद्धचारणसेविते।
हिमवच्छिखरे पुण्ये तपस्तेपे महातपाः ॥1.48.34॥

बालकाण्डे एकोनपञ्चशः सर्गः

विश्वामित्रवचश्श्रुत्वा राघवस्सहलक्ष्मणः।
विश्वामित्रं पुरस्कृत्य तमाश्रममथाविशत् ॥1.49.12॥
ददर्श च महाभागां तपसा द्योतितप्रभाम्।
लोकैरपि समागम्य दुर्निरीक्ष्यां सुरासुरैः ॥1.49.13॥
प्रयत्नान्निर्मितां धात्रा दिव्यां मायामयीमिव।
स तुषारावृतां साभ्रां पूर्णचन्द्रप्रभामिव ॥1.49.14॥

मध्येऽभसो दुराधर्षा दीप्तां सूर्यप्रभामिव।

सा हि गौतमवाक्येन दुर्निरीक्ष्या बभूव ह॥1.49.15॥

त्रयाणामपि लोकानां यावद्रामस्य दर्शनम्।

शापस्यान्तमुपागम्य तेषां दर्शनमागता॥1.49.16॥

राघवौ तु ततस्तस्याः पादौ जगृहतुस्तदा।

स्मरन्ती गौतमवचः प्रतिजग्राह सा च तौ॥1.49.17॥

पाद्यमर्घ्यं तथाऽऽतिथ्यं चकार सुसमाहिता।

प्रतिजग्राह काकुत्स्थो विधिदृष्टेन कर्मणा॥1.49.18॥

पुष्पवृष्टिर्महत्यासीद्देवदुन्दुभिनिस्वनैः।

गन्धर्वाप्सरसां चैव महानासीत्समागमः॥1.49.19॥

साधु साध्विति देवास्तामहल्यां समपूजयन्।

तपोबलविशुद्धाङ्गी गौतमस्य वशानुगाम्॥1.49.20॥

गौतमोऽपि महातेजा अहल्यासहितस्सुखी।

रामं सम्पूज्य विधिवत्तपस्तेपे महातपाः॥1.49.21॥

रामोऽपि परमां पूजां गौतमस्य महामुनेः।

सकाशाद्विधिवत्प्राप्य जगाम मिथिलां ततः॥1.49.22॥